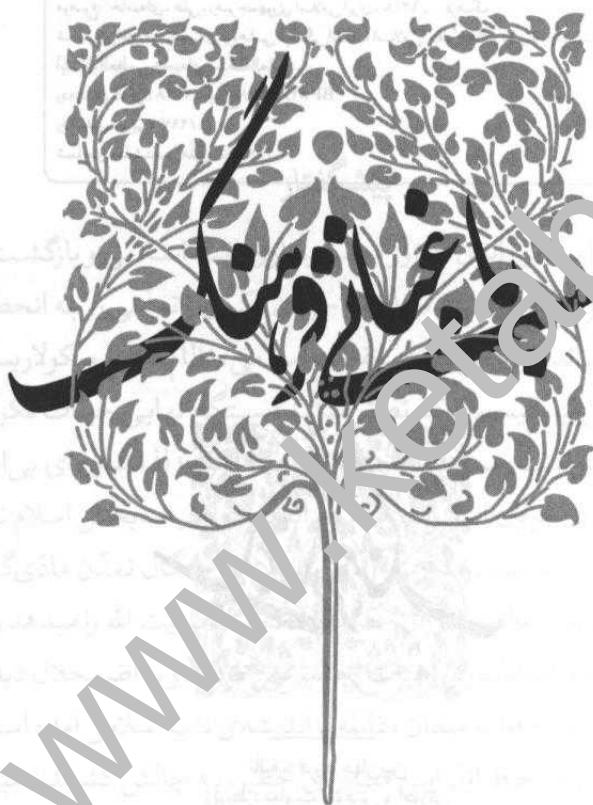

نهضت نژاد افزایی

وابتہ بہ انتشارات انقلاب اسلامی

سرشناسه: جهان بین، فرزاد
 عنوان و نام پدیدآور: باغبانی فرهنگ (مدیریت فرهنگ در اندیشه‌ی حضرت آیت‌الله العظمی
 خامنه‌ای (مدظله‌العالی)
 مشخصات نشر: تهران: نهضت نرم‌افزاری (وابسته به انتشارات انقلاب اسلامی)، ۱۳۹۸.
 شابک: ۸-۵-۹۹۹۷۷-۶۲۲-۹۷۸ (۱۳۵ص).
 یادداشت: کتابنامه به صورت زیرنویس.
 موضوع: خامنه‌ای، علی، رهبر جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۱۸ - مدیریت
 موضوع: خامنه‌ای، علی، رهبر جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۱۸ - فرهنگ
 شناسه‌ی افزوده: مؤتسه‌ی پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت
 آیت‌الله العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی).
 رده‌بندی کنگره: ۹۱۳۹۸ ب۲ خ / ۸۵۲ / ۱۰۲ BP
 رده‌بندی دیویی: ۱۸ / ۲۹۷
 شماره‌ی کتابشناسی ملی: ۴۶۹۹۶۵۰

تألیف: فرزاد جهان بین
 زیر نظر: معاونت پژوهش و آموزش
 ناشر: نهضت نرم‌افزاری
 (وابسته به انتشارات انقلاب اسلامی)
 چاپ اول: بهار ۱۳۹۸
 شمارگان: ۲۰۰۰
 شابک: ۸-۵-۹۹۹۷۷-۶۲۲-۹۷۸
 قیمت: ۱۱۰۰۰۰ ریال

تهران، خیابان جمهوری اسلامی، خیابان فلسطین جنوبی، کوچه‌ی هلالی، شماره‌ی ۲۶
 تلفن: ۶۶۹۷۷۲۶۸ - ۵۱۰۰ - ۶۶۴۰۵۱۰۰
 مرکز پخش: ۰۹۱۹۵۵۹۳۷۳۲ - ۶۶۴۸۳۶۹۵ - سامانه پیامکی: ۲۰ ۱۰۰۰
 پست الکترونیکی: <http://Book-Khamenei.ir> - Info@Book-khamenei.ir

پیشگفتار

انقلاب اسلامی ایران، امروز منشأ بیداری امت اسلامی و بازگشت به اسلام اصیل و الهام بخش مبارزه با جریان فکری و تمدنی رو به انحطاط غرب است. اندیشه‌ی تجدیدی انقلاب اسلامی، نظام فکری سکولاریستی - اومانیستی لیبرالیسم را که تئور می‌شود ایستگاه نهایی حیات فکری و اجتماعی بشر است، سخت به چالش کشیده است؛ لذا مبارزه‌ای بی‌امان میان این دو در جریان است؛ در یک سو اندیشه‌ی حیات بخش اسلام ناب محمدی (صلی الله علیه و آله و سلم) بشارت آزادی بشریت و جنگال تمدن مادی‌گرای غرب و وارد شدن عالم به دوران جدیدی تحت سایه‌ی توحید الهی را می‌دهد و در دیگر سو، غرب استکباری حیات اجتماعی خود را بر ضد حلال دیده و بر این اساس با تمام قوا به میدان مقابله با اندیشه‌ی ناب اسلام می‌آمیزد. بدون تردید، خط اول این مبارزه‌ی خطیر، به چالش کشیدن مبانی فکری و علمی تمدن غرب به صورت سلبی و ایجابی است. در این مسیر علاوه بر در معرض نقادی قرار دادن آنچه امروز تحت عنوان علوم انسانی اجتماعی مطرح شده است، باید به تداوم و گسترش میراث فکری اسلام ناب محمدی (صلی الله علیه و آله و سلم) در عرصه‌های گوناگون اجتماعی و استخراج و تولید نرم‌افزارهای فکری مورد نیاز نظام اسلامی اقدام نمود.

از این رو، معاونت پژوهش و آموزش مؤسسه‌ی پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی رسالت خود را پژوهش در زمینه‌ی مسائل و موضوعات مرتبط با معارف انقلاب اسلامی و اندیشه‌ی حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای (مدظله العالی) میداند که با به کارگیری ظرفیت نخبگانی و رویشهای علمی انقلاب اسلامی، برای کشف و ارائه‌ی نظام مند منطق پشتیبان دیدگاه‌های انقلاب اسلامی و تبیین امتداد نظری و راهبردی آن تحقق می‌یابد.

این پژوهشها پس از بررسی و احراز ضرورت مسئله‌ی مورد پژوهش و احراز صلاحیت رهشگر در کارگروه تخصصی مربوط و تصویب در شورای پژوهش مؤسسه، توسط طرح‌نامه‌ی پژوهش و تعیین ناظر مجرب علمی و پژوهشی آغاز می‌شود و پس از طی فرایندی که اتقان علمی و پژوهشی را افزایش می‌دهد به تصویب هر گروه تخصصی می‌رسد.

برپایه‌ی نشست علمی تخصصی نقد و بحث با حضور نخبگان علمی و پژوهشی مرتبط با موضوع، ارائه‌ی یافته‌های پژوهش در محافل علمی و آموزشی و انتشار نتایج تحقیق به صورت کتاب، مقاله در مجلات علمی، پژوهشی، فعالیت‌هایی است که در مورد این پژوهشها عمل می‌آید.

طرح «مدیریت فرهنگ در اندیشه‌ی حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای (مدظله العالی)» از زمره‌ی این تحقیقات بوده است که در سالهای ۹۵ الی ۹۷ توسط جناب آقای دکتر فرزاد جهان‌بین، انجام شده است. این تحقیق در صدد است دیدگاه حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای (مدظله العالی) را در عرصه‌ی مدیریت فرهنگ و رویکرد بایسته‌ی آن تبیین و ارائه نماید. اثر حاضر که در چهار فصل سامان یافته است، مشتمل بر نوآوری‌ها، گزاره‌ها و آموزه‌های ارزشمند فرهنگی است.

از اعضای محترم کارگروه تخصصی آقایان حجت الاسلام دکتر رضا غلامی، دکتر امیر سیاهپوش، دکتر فائز دین پرست، معاونت محترم نشر،

همکاران مدیریت طرحهای پژوهشی این معاونت و ارزیابان ارجمند آقایان
 حجت الاسلام دکتر حسن علی اکبری و دکتر مصباح الهدی باقری تقدیر
 و تشکر میشود. امید است این اثر پژوهشی گامی باشد در راستای تبیین
 دیدگاه رهبر حکیم انقلاب (مد ظله العالی) در عرصه‌ی مدیریت فرهنگ.
 از ارباب معرفت و اصحاب تحقیق تقاضا میکنیم هرگونه نقد و نظری
 پیرامون مدّعیات و نظرات مطرح شده در این اثر دارند، به محقق محترم یا
 به این معاونت منعکس نمایند.

معاونت پژوهش و آموزش

مؤسسه‌ی پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی

www.ketab.ir

فهرست مطالب

مقدمه.....	م
فصل اول: کلیات.....	۱
بیان مسئله:.....	۳
دو رویکرد در نسبت برنامه‌ریزی و فرهنگ:.....	۳
لیبرالیسم نظری و عدم دخالت دولت در فرهنگ، رهاسازی فرهنگ):.....	۴
دخالت تمام‌عیار دولت در فرهنگ (یکسان‌سازی فرهنگ):.....	۸
تعریف مفاهیم.....	۹
فرهنگ:.....	۹
فرایند شکل‌گیری فرهنگ.....	۱۵
نسبت فرهنگ و سایر حوزه‌ها:.....	۱۷
مدیریت:.....	۲۲
مدیریت فرهنگ:.....	۲۲
مدیریت فرهنگی:.....	۲۳
روش پژوهش:.....	۲۳
پیشینه‌ی تحقیق و بررسی آثار:.....	۲۳
فصل دوم: مبانی نظری.....	۲۵
مبنای هستی‌شناختی:.....	۲۸
الف. چیستی و ابعاد هستی:.....	۲۸
ب. مبدأ و مدیریت هستی:.....	۳۱

- ۳۴.....ج. هدفمندی و غایت‌مندی هستی.....
- ۳۴.....مبنای انسان‌شناختی:.....
- ۳۵.....الف. مختار و آزاد:.....
- ۳۶.....ب. فطرت:.....
- ۳۷.....ج. انسان سرشار از قابلیت‌ها است.....
- ۳۹.....د. انسان دارای کرامت ذاتی است.....
- ۴۱.....ح. طبیعت انسان میل به فجور و مرزگشایی دارد.....
- ۴۲.....ط. د. انسان، اراده تابع معرفت و میل است.....
- ۴۳.....مبنای معرفت‌شناختی:.....
- ۴۶.....مبنای جامعه‌شناختی:.....
- ۴۹.....فصل سوم: اصول.....
- ۵۱.....اول: اصل > حقیقت بن و ازوم دستیابی به تعالی.....
- ۵۳.....بدون اصلاح فرهنگ به سختی می‌توان افراد را اصلاح کرد.....
- ۵۳.....سوم: مدیریت فرهنگ برای انسان.....
- ۵۶.....چهارم: مدیریت فرهنگ امکان دارد.....
- ۵۷.....پنجم: تنوع فرهنگی.....
- ۵۹.....ششم: عاملیت انسان.....
- ۶۰.....هفتم: ابتناء بر فطرت.....
- ۶۳.....فصل چهارم: باغبانی فرهنگ.....
- ۶۶.....بعد اول: تمهید فضای زندگی برای مسلمین:.....
- ۷۰.....بعد دوم: رشد و تعالی فرهنگ.....
- ۷۱.....مؤلفه‌های کلیدی:.....
- ۷۳.....الف. تقویت عقلانیت:.....
- ۷۸.....ب. ارتقای آرمانی:.....
- ۸۲.....ج. حفظ و تقویت ارزشمندی و کرامت انسانی:.....
- ۸۳.....د. چهارچوب‌مندی:.....
- ۸۳.....هـ. مجاهدت دائم.....
- ۸۵.....اقطاب اثرگذار:.....
- ۸۶.....الف. حاکمیت:.....
- ۸۸.....ب. خانواده:.....

ج. نهاد تعلیم و تربیت..... ۹۰

د. نخبگان؛..... ۹۱

ه. رسانه..... ۹۵

برنامه‌ریزی یکپارچه‌ی توزیع‌شده..... ۹۷

مراقبت دائمی از فرهنگ:..... ۹۸

نتیجه‌گیری:..... ۱۰۱

نمایه‌ها..... ۱۰۳

منابع..... ۱۱۷

www.ketab.ir

مقدمه

اصولی تربیتی و محوری ترین عنصر در هر جامعه‌ای عامل فرهنگ است. در اندیشه‌ی امام خمینی (قدس سره)، بدون هیچ تردیدی بالاترین و والاترین عنصری که در رتبه‌بندی هر جامعه دخالت اساسی دارد، فرهنگ آن جامعه است و اساساً فرهنگ هر جامعه هویت و موجودیت آن را تشکیل می‌دهد و «راه اصلاح یک مملکت، فرهنگ آن مملکت است.»^۱ «فرهنگ مبدأ همه‌ی خوشبختی‌ها و بدبختی‌های ملت است.»^۲ و «آن چیزی که ملتها را می‌سازد فرهنگ صحیح است.»^۳ و «اگر فرهنگ درست بشود یک مملکت اصلاح میشود.»^۴

براین اساس و با توجه به اهمیت فرهنگ، ره‌تأکید حضرت امام (قدس سره) مبنی بر اینکه فرهنگ عامل پیشرفت و پست رفت، ملتها بوده و «هرچه گفته شود کم است.»^۵، از سویی و پیچیدگی فرهنگ و تکثر دیدگاه‌ها در خصوص تعریف و گستره‌ی فرهنگ، امکان را تسامع مدیریت فرهنگ، حدود مداخله‌ی دولت در فرهنگ و... از سوی دیگر، ضرورت بررسی و مطالعه‌ی فرهنگ از دیدگاه اسلامی را نمایان می‌سازد.

۱. صحیفه‌ی امام، ج ۱، ص ۳۹۰

۲. همان، ج ۳، ص ۳۰۶

۳. همان، ج ۱۷، ص ۱۵۳

۴. همان، ج ۱، ص ۳۹۰

۵. همان، ج ۱۷، ص ۳۲۲

در این نوشتار، مسئله‌ی مدیریت فرهنگ از منظر حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای مورد بررسی قرار می‌گیرد. معظّم‌له به عنوان یک مجتهد برجسته، صاحب نظری هستند که دارای دستگاه فکری و نظری منسجمی اند و جایگاه رهبری ایشان موجب غنا و برجستگی اندیشه‌ی ایشان شده است. همین مسائل، لزوم توجه دوچندان به اندیشه‌ی حضرت آیت الله خامنه‌ای را فراهم مینماید. اینجانب از سال ۸۴ به دلیل مسئولیتی که در یک سازمان فرهنگ داشتم و بعداً حضور در معاونت فرهنگی یک دانشگاه، با موضوع فرهنگ و مدیریت فرهنگ، گره خوردم و از آن زمان تلاش کردم دستگاه فکری رهبر عظم انقلاب را در خصوص مدیریت فرهنگ فهم کنم. این امر، هرچند سه‌تایی است اما ضروری است. آثاری که به نقل دیدگاه‌های ایشان می‌پرداخت و گردآوری «گراه با «باب بندی» بود علی‌رغم ارزشمندی، این نیاز را رفع نمی‌کرد، از همین رو تلاش کردم در حد بضاعت با یک روش منطقی از مبانی به سازوکار برسیم و حقیقتاً در این تلاش فکری و علمی دریافتم که ایشان دارای یک ساختار منسجم فکری اند. ما با یک اصطلاح به نام «باغبانی فرهنگ» در بیانات ایشان برمیخوریم اما وقتی به تحلیل مبانی و اصول می‌پردازیم درمی‌یابیم که از آن مبانی و اصول، جز مدل باغبانی به دست نمی‌آید و به عبارتی در ورای این اصطلاح، به ظاهر ساده مینماید، پشتوانه‌ی عظیم تئوریک وجود دارد.

نتیجه‌ی این تتبع، با عذرخواهی از محضر حکیم مُتأل و فرزانه حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای به خاطر تمام قصورها در قال و کتاب حاضر تقدیم می‌گردد. بدیهی است هرچند پژوهش به مدیریت فرهنگ در اندیشه‌ی حضرت آیت الله خامنه‌ای اختصاص دارد اما آنچه تقدیم میشود حاصل فهم و تتبع بنده از بیانات و آثار معظّم‌له است. از این رو از هرگونه نقد و ارزیابی استقبال می‌کنم و امیدوارم اثر حاضر با راهنمایی و ارائه‌ی نقد و ارزیابی اساتید، پژوهشگران و فعالان محترم عرصه‌ی مدیریت فرهنگ،

تکمیل شود.

لازم میدانم از رئیس محترم و فرزانه‌ی مؤسسه‌ی پژوهشی و فرهنگی انقلاب اسلامی (دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای)، معاون محترم پژوهشی مؤسسه حضرت حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر علی ذوعلم، جناب آقای دکتر سیدامیررون، مدیر محترم طرح‌های پژوهشی مؤسسه و جناب آقای محمد شهریار کارشناس محترم مدیریت طرح‌های پژوهشی صمیمانه تشکر نمایم. از حضرت حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر غلامی رئیس محترم مرکز پژوهش‌های علوم انسانی اسلامی و سرانجام رئیس کارگروه فرهنگ و تربیت مؤسسه به خاطر تمام مساعدت‌ها و استنادهای ارزنده‌شان تشکر میکنم. وظیفه‌ی خود میدانم از اساتید گران‌بهره حضرت حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای علی اکبری و جناب آقای دکتر محمد صالح باقری به عنوان ارزیابان طرح تشکر ویژه داشته باشم. از اساتید ارادتمند، آقایان دکتر سعید زاهد زاهدانی و دکتر غفاری نسب و نیز آقایان دکتر ناصر حسینی و دکتر سید مجید امامی که در قالب دو کرسی ترویجی عرضه و نقد دیدگاه علمی به ترتیب در دانشگاه شیراز و امام صادق (علیه‌السلام) به نقد و ارزیابی موضوع پرداختند و نیز از دانشجویان گرامی شرکت‌کننده در مدرسه‌ی تابستانی علوم انسانی اسلامی صدرا، طلاب نخبه‌ی شرکت‌کننده در دوره‌ی مدرسه‌ی تابستانی نوجوانان اسلامی (متنا)، کارشناسان محترم فرهنگی دانشگاه‌های استاز کاشان، فعالین فرهنگی دانشگاه فرهنگیان، اساتید محترم و نیز دانشجوین و فعالان فرهنگی دانشگاه باهنر کرمان، صمیمانه به خاطر طرح سؤال و نظر در خصوص موضوع که موجب غنای بیشتر کار شدند، صمیمانه تشکر مینمایم. همچنین از راهنمایی‌های استاد گرامی جناب آقای دکتر امیر سیاهپوش، مؤلف محترم کتاب فرهنگ از منظر مقام معظم رهبری به خاطر راهنمایی‌های ارزشمندشان تشکر مینمایم.

در پایان از مساعدت و همراهی و همدلی و نیز راهنمایی همسرگران قدرم
صمیمانه تشکر مینمایم و ایشان، سهم اساسی در این کار دارند. امیدوارم
اثر حاضر قدمی هرچند کوچک در ارائه‌ی دستگاه فکری رهبر معظم انقلاب
و عرضه‌ی آن در مجامع آکادمیک باشد و موجبات بهره‌مندی بیش از پیش
جامعه‌ی علمی از اندیشه‌ی بلند حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) را
فراهم نماید.

فرزاد جهان‌بین

عضو هیئت علمی دانشگاه شاهد

پاییز ۱۳۹۷

www.ketab.ir